

KÜLTEPE - KANIŞ KAZILARI

Tahsin ÖZGÜÇ

Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü ile Türk Tarih Kurumu adına yürütülen Kültepe - Kaniş Kazılarına 1964 yılında da devam olunmuştur. Anadolu'nun ilk tarih devrini aydınlatan yazılı vesikaların bulunduğu büyük merkez eski Kaniş, aynı zamanda, bir kırallığın/Beyliğin merkezidir. Kazılar, biri Aşağı Şehir:ide, Assurluların «Karum» dedikleri büyük yerinde, diğeri de müstahkem şehir olan Tepe'de yürütülmektedir.

Karum'da kazılar, biri Büyük Hammurabi ile çağdaş olan 1-b katında, diğeri de Assur kralı 1. İrişum devrinde de var olan daha alttaki il. katta teksif edilmiştir. 1b katının tam planlarıyla, çok iyi korunmuş olarak ele geçirilen evlerinde çeşitli ocak ve tandır tiplerine, furun şekillerine raslanmış, ayrıca, bu katı sona erdiren yangından hemen önce evlerde kullanılmış olan eşya ve bilhassa tabletlerle, mühürlü vesikalar keşf edilmiştir. Tabletler, o devirde yerli beylerin karşılıklı durumu, Assurla ticaret münasebetlerinin kuvvet derecesi üstünde çok önemli bilgiler vermektedir. Yeni kazılar, Eski Babil, Suriye ve Yerli/Anadolu üslubları hakkındaki bilgimizi arttıran çeşitli mühürlerin ortaya çıkmasına da sebep olmuştur. Bu seneki kazılar, çanak çömleğin, hayvan biçimli kapların (ritonların), madeni aletlerin hem sayısını, hem de şekillerini çok arttırmıştır. Tereddütsüzce söyleyebiliriz ki, yeni Kültepe kazılan Kayseri • Müzesini tamamen doldurmuş, Ankara Müzesi'nin de en zengin koleksiyonlarını teşkil etmiştir.

il. Katta keşfedilen çivi yazılı tabletlerin, mühürlerin ve diğer eserlerin sayısı daha fazladır. Bu şehir, Assur'la ticaret bağlarının en kuvvetli olduğu dev-

ri temsil eder. Uzun, dikdörtgen planlı, veya merkezi bir salon etrafında toplanan 6 - 8 odalı evlerin bir kısmı yerli/Hattililere, bir kısmı da Assurlu tüccarlara aittir. Bunlar şehrin ana caddelerine, ve muayyen plana göre inşa edilmiş olup, hepsi bu katı sona erdiren büyük yangın felaketine kurban gitmişlerdir. Fakat yangından sonra şehir tahrib ve yağma edilmemiş, evler - arşivler - dükkanlar soyulmamış, her şey olduğu yerde kalmıştır. Bu bakımdan, Kültepe'nin bu şekliyle, bu çağlarda eşine az raslanan bir harabe yerini temsil ettiği, 1964 kazılarında, bir -defa daha görülmüştür. Seramiğin teknik ve şekil tekamülüne, diğer devir:ide erişilememiştir. Bu bakımdan Kültepe, Hitit seramik repertuarının en zengin merkezlerinden biridir. 1964 kazılarında, bugüne kadar bulunan metinlerde adları geçmeyen yeni tüccarların arşivleri meydana çıkarıldı. Her evde, odaların hangi işde kullanıldığını, eşyanın tetib şeklini öğrenmemiz mümkün oldu. Bu seneki kazılardan sonra, her iki şehirdeki mahalle sayısını, ana caddelerle, sokaklarını, meydanlıkların bir kısmını tayin ile şehrin haritasına geçirmek mümkün oldu.

Tepe'de bu ticaret sistemini idare eden Beylere ait sarayların kazısına devam olundu. Bunların en büyüğü ve il. Katlı çağdaş olanının, henüz, 20 odası meydana çıkarılabildiği. Karum'daki 1-b katıyla çağdaş olan ve duvarları iri taş bloklarla inşa edilmiş olan bu plandaki bir kabul salonuna, Anadolu'da ilk defa raslanmaktadır.

Binada iç ve dış kısımlara-konulan iri taşların arası daha ufak boyulu taşlara doldurulmuştur. Duvarların dışarı bakan

yüzlerindeki taşlar iyi işlenmiş ve düz bir satıh meydana getirilmiştir. Bu, bu kadar iri bloklarla inşa edilmiş olan en eski bir Hitit binasıdır. Bina, 12 x 13,5 metre ölçüsünde büyük bir salondan ibarettir. Salonun çatısını taşıması gereken **di-**reklerin üstüne bastığı kaide taşları elimize geçmedi; bunlar sonraki devirlerde yerlerinden kaldırılmış olmalıdır. **Bina-**nın dört köşesinde, 7 x 6 metre ölçüsünde, dışarı çıkıntılı birer kule vardır. Bunların da içleri taşla doldurulmuştur. Giriş doğu cephede ve iki kule çıkıntısı arasındadır. Burada kuleler arasındaki cephenin uzunluğu 12 metre, derinliği de 4,5 - metredir. Halbuki, diğer üç yönde kulelerin beden duvarından dışarı çıkıntısı 1 metredir. Tepedeki bu binalar, Kültepe'-de monümental yapıların Boğazköydeki-lerden çok daha evvel inşa edilmiş olduğunu isbat etmektedir. Bu bina da, yan gınla tahrih edilmiştir.

Tepe'de Eski Tunç Devrinin son safhalarına ait yapı katlarında, 111. Alishar tipinde, boya ile nakışlı seramiğin en gü-

zel örneklerine, alabastardan kadın heykelciklerine, arslan kabartmalı idollere, Kuzey Suriye'den ithal edilmiş madeni eşyaya, ve seramike raslandı. Bunların en güzeleri ve en sağlamları mezarlara ölü hediyesi olarak bırakılmıştı. **Bu** devrin mezarları etrafı taşla örülmüş kuyu biçiminde olup, ölüler ya bu kuyulara veya kuyu içine yerleştirilen küplere konulmuştu. Kültepede ve hatıta bütün Anadolu'da, bu geniş mezar tipine ilk defa bu çağda raslanmaktadır.

Kültepe'deki yabancı menşeli eserler, Anadolu - Mezopotamya münasebetlerinin yazılı devirden önce başladığını, ve Asurluların iyi tanıdıkları, zenginliğini öğrendikleri bir memlekete bilerek geldikleri, kesin olarak, anlaşılmaktadır.

Kültepe, bu gün de, Anadolu platosunda çivi yazılı arşivlere sahip iki büyük şehirden biri olmak vasfını korumakta ve Ülkemizin ilk devir tarihini ve sanatını aydınlatmakta, birinci derecede, bir kaynak vazifesini görmektedir.